

6) **Курси за вибором, присвячені історії предмета**, які входять до навчального плану загальноосвітнього навчального закладу (історія фізики, біології, хімії, географічних відкриттів), так і тих, що не входять до нього (історія астрономії, техніки, релігії тощо).

7) **Курси за вибором, присвячені вивченню методів розв'язування задач** (математичних, фізичних, хімічних, біологічних тощо), складанню і розв'язуванню задач на засадах фізичного, хімічного, біологічного експериментів.

II. Міжпредметні курси за вибором, мета яких — інтеграція знань учнів про природу і суспільство.

III. Курси за вибором, які не входять до базового навчального плану. Курси за вибором у всіх випадках повинні відповідати запитам учнів, які їх обирають, хоча ці курси і відрізняються цілями і змістом.

СПЕЦІАЛЬНІ КУРСИ В СИСТЕМІ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ

Липова Л.А. (Київ)

Спеціальні курси (спецкурси) — курси профільного доповнення, які поглиблюють, розширюють межі профільних предметів, розвивають і доповнюють їх зміст (деякі з них інтегрують зміст), забезпечують задоволення індивідуальних освітніх інтересів, потреб і нахилів школяра, а також внутрішньо-профільну спеціалізацію і професійну спрямованість, тобто спецкурси виконують роль надбудови, доповнюючи зміст профільних предметів. Спецкурси є важливим елементом профільного навчання і способом максимальної індивідуалізації потенціалу кожного учня, компенсуючи вельми обмежені можливості базових і профільних курсів. Спецкурси порівняно з профільними предметами мають більшу варіативність змісту, враховують потреби регіону і індивідуальні потреби кожного учня, посилюють практичну і дослідно-експериментальну складову профільного навчання, характеризуються різноманітністю і нестандартністю.

На наш погляд, саме спецкурси допоможуть усунути суперечності між освітніми потребами молоді та існуючим традиційним «асортиментом» навчальних предметів у школі. Тому нині спостерігається тенденція до скорочення обсягу інваріантних навчальних предметів і збільшення варіативності навчання за рахунок розширення спектру навчальних курсів за вибором учня (спецкурсів). На відміну від факультативів (*facultative* — необов'язковий) спецкурси є обов'язковими для відвідування після вибору самим учнем (*elect* — вибір). Саме школяр, а не вчитель має вибрати найбільш цікаві чи потрібні для нього спецкурси у межах додаткового гранично допустимого навантаження.

Оскільки спецкурси впроваджуються за рахунок шкільного компонента навчального плану, то в різних школах з однаковим профілем навчання можуть існувати різні за тематикою спецкурси. Це залежить від рівня підготовки вчителів, матеріально-технічної бази навчального закладу, традицій школи, напрямів розвитку регіону (промислового чи аграрного), а найголовніше — від запитів, інтересів і можливостей самого учня.

Функції спецкурсів полягають у: а) вивченні ключових проблем сучасності в обраній галузі знань; б) засвоєнні профільних предметів на належному рівні за рахунок насичення профільного курсу додатковим змістом, який поглиблює і розширює знання з основних предметів; в) орієнтації на діяльнісний аспект змісту, удосконалення навичок пізнавальної, дослідницької, практичної

діяльності, підтриманні широких позапрофільних пізнавальних інтересів; г) забезпеченні внутрішньо профільної спеціалізації за рахунок широкого використання міжпредметних зв'язків, що уможлиблює введення курсів різної спрямованості, наприклад, «Матеріали космічної техніки» (фізика і хімія); д) допомозі учням у виборі галузей пізнавальної діяльності в межах однієї наукової дисципліни, викладанні профільних предметів на належному рівні; е) ознайомленні на допрофесійному етапі з основами майбутньої професійної діяльності. Наприклад, курс «Основи медицини» відіграє роль перевірки майбутніх медпрацівників на «профпридатність» (боїться крові — не буде медиком). Проходження професійної проби полегшує розвиток інтересів і професійних прагнень, сприяє ознайомленню з основами професії. Критичне оцінювання правильності майбутнього професійного вибору допомагає самореалізації, становленню у професії або відмову від неї. Якщо проба на профпридатність не витримана, то треба «шукати себе» в іншому профілі.

Метою засвоєння спецкурсів є орієнтація учнів на індивідуалізацію навчання і соціалізацію, на підготовку до усвідомленого і відповідального вибору сфери професійної діяльності.

Тематика і зміст спецкурсів мають відповідати вимогам:

- а) сприяти професійному самовизначенню і соціалізації випускників;
- б) мати особистісну і соціальну значущість, надавати можливість для поглибленої профілізації і індивідуалізації навчання;
- в) підтримувати вивчення профільних предметів на належному рівні;
- г) володіти значним розвивальним і виховним потенціалом;
- д) робити внесок у формування цілісної наукової картини світу;
- е) сприяти розвиткові загальнонавчальних і професійних умінь та навичок, ключових компетенцій.

Зміст спецкурсів в Україні і в зарубіжжі розробляється, як правило, самим учителем, розробка відповідної програми не оплачується, а от за його функціонування в ряді країн передбачено 15%-ну надбавку до зарплатні.

Тематика спецкурсів може бути різною, головне — щоб в ній враховувались інтереси і потреби держави, кожного регіону.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ У ПРОФІЛЬНІЙ ШКОЛІ

Бондар С.П. (Київ)

Методи навчання є одним з найважливіших структурних компонентів навчального процесу. Метод — серцевина процесу навчання, ланка, яка зв'язує запроєктовану ціль і кінцевий результат. Слово **«метод»** (від грец. **methodos**) в перекладі означає **«дослідження, спосіб, шлях досягнення мети»**. Етимологія цього слова відображається і на трактуванні його як наукової категорії. «Метод — у самому загальному значенні — спосіб досягнення мети, певним чином впорядкована діяльність» — зазначено у «Філософському словнику».

Процес навчання реалізується шляхом взаємодії діяльності учителя (викладання) і діяльності учня (учіння). Вчитель здійснює різноманітні дії, які допомагають учням оволодіти навчальним матеріалом, сприяють активізації навчального процесу, учень сприймає, осмислює, засвоює тощо цей матеріал. Метод при цьому виступає як упорядкована взаємодія, співробітництво, партнерство. **Метод навчання — спосіб упорядкованої, взаємозв'язаної діяльності вчителя і учнів, спрямованої на досягнення завдань освіти,**